Tyttöjen sukuelinten silpominen (FGM) Ilmiön esiintyvyys ja käytännöt lastensuojelussa.

Marjo Alatalo
Lakivaliokunta 7.2.2020

Helsinki

Esiintyvyys lastensuojelun näkökulmasta Helsingissä

- Helsingissä vastaanotetaan keskimäärin vuosittain 17 000 lastensuojeluilmoitusta
- Vuonna 2019 tehtiin 1176 lastensuojeluilmoitusta, jonka syynä oli lapseen kohdistuva väkivalta
- Helsingin lastensuojelussa tehtiin vuonna 2019 122 tutkintapyyntöä poliisille epäillystä lapsen pahoinpitelystä
- Lastensuojeluilmoitusten tilastointi eri erittele lastensuojeluilmoituksia tai tutkintapyyntöjä liittyen silpomisen uhkaan tai epäilyyn jo toteutuneesta silpomisesta
- Lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin ja tuen yksikön arvion mukaan ilmoituksia epäillystä silpomisen uhasta tulee vuosittain hyvin pieni määrä (joko ei lainkaan tai muutamia)
- Lastensuojelun tiedossa ei ole ilmoituksia, joissa kyseessä olisi ollut epäily toteutuneesta silpomisesta

Lastensuojelun käytännöt: silpomisen uhka

- Vastaanotettu lastensuojeluilmoitus selvitetään noudattaen palvelutarpeenarviointia ja lastensuojelutarpeen selvittämistä koskevaa lainsäädäntöä ja ohjeita
  - Huomioidaan lastensuojeluilmoituksen tekijän tieto ja arvio tilanteesta, tehdään yhteistyötä
  - Yhteydenotto perheeseen ja ensiarviointi ripeästi, palvelutarpeenarviointi ja lastensuojelutarpeen selvitys sen yhteydessä tarpeen mukaisella laajuudella määräajassa (viipymätön ensiarvio, kokonaiskesto max 3kk)
- Lastensuojelun näkökulmasta nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa puuttumisen silloin, kun sen arvioidaan olevan lapsen suojelun ja edun turvaamiseksi perusteltua
- Yksittäisissä silpomisen uhkaa koskevissa ilmoituksissa ja niiden selvittelyssä keskeisenä on näyttäytynyt,
  - oikea-aikainen puuttuminen ja puheeksiotto perustasolla
  - vanhemmille annettu tutkimukseen perustuva tieto silpomisen haitoista, lapsen oikeuksista, viranomaisten ilmoitusvelvollisuudesta ja silpomisen rangaistavuudesta Suomessa
  - lastensuojeluilmoitus ja sen selvittely ottamalla yhteyttä perheeseen viipymättä
- LsL 38 § mukaista välitöntä vaaraa ilmoituksessa mainittuun silpomisuhkaan liittyen ei ole tullut esille

Lastensuojelun käytännöt: epäily toteutuneesta silpomisesta

- Mikäli tällaisia ilmoituksia lastensuojelussa vastaanotetaan, noudatetaan nykyiseen lainsäädäntöön perustuvaa ohjeistusta
  - Pysyväisohje: ”Lapsen pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen”
- Kuten lainsäädäntö velvoittaa, epäilyn havainnut Lsl 25 § 3 mom. mukaan ilmoitusvelvollinen ammattilainen tekee ilmoituksen lastensuojeluun JA poliisille
- Lastensuojelussa arvioidaan lisäksi tarpeen mukaisella laajuudella muun tuen ja palveluiden tarvetta
  - Silpomisen uhkan osalta arvioitava tilanne tarvittaessa perheessä mahdollisesti asuvien sisarusten osalta, ensisijaista tiedon antaminen (vrt. edellä)

Tietoon perustuvat palveluketjut kehittämisen kärkenä

- Lastensuojelun ja sijaishuollon tarpeen kasvun taklaamiseen pyritään valmistelemalla keskeisistä sijoitusten taustasyistä palveluketjut
  - Lasten ja nuorten mielenterveysongelmat
  - Lähisuhdeväkivalta lapsiperheessä ja lapsen kokemana
  - Päihteet ja riippuvuudet lapsiperheessä
- Vaikka silpominen näyttäytyy esiintyvyydeltään vähäisenä, on lähisuhdeväkivalta eräs yleisimmistä lastensuojelutarpeen kasvun taustalla olevista taustasyistä. Vuosina 2016-2018 sijoitettiin 570 lasta vaativaan laitoshoitoon,
  - alle 13-vuotiaana vaativaan laitoshoitoon sijoitetuista **73%**:n kohdalla oli maininta epäillystä tai todennetusta väkivallasta perheessä. Väkivalta saattoi olla lapseen kohdistuvaa tai aikuisten välistä.
  - kaikissa ikäluokissa (pois lukien 18 vuotta täyttäneet) maininta oli keskimäärin **39%**:lla.
  - monilla nuorilla, jotka oireilevat väkivaltaisesti, on asiakkuuden aikana maininta perheväkivallan kokemisesta tai näkemisestä.
- Osana palveluketjun valmistelua huomioidaan myös väkivalta ilmiönä maahanmuuttajaperheissä
- Tarvittaessa myös silpomisen osalta esitetään suosituksia ammattilaisten osaamisen vahvistamiseksi
  - koulutustarpeita koskevat toimenpide-ehdotukset
  - ohjeistusten täsmentämistä koskevat ehdotukset
- Huomioidaan nykyiset kansalliset suositukset ja uusi tai tarkentuva tieto, tehdään yhteistyötä THLn asiantuntijoiden kanssa

PALVELUKETJU: LÄHISUHDEVÄKIVALTA *Esimerkkiluonnos (LTK 4.2.)*

PALVELUKETJUN ILMIÖ

Lähisuhdeväkivalta lapsiperheessä ja lasten kokemana

PALVELUKETJUN KOHDERYHMÄ

0 – 18 v. lapset ja nuoret perheineen

PALVELUKETJUN TAVOITTEET

Lapsiperheissä tapahtuva ja koettu lähisuhdeväkivalta tunnistetaan ja otetaan puheeksi kattavasti ja varhain.

Lasten ja nuorten turvallisuus ja oikeus väkivallattomaan arkeen varmistetaan.

Lasten, nuorten ja vanhempien kokema kynnys pyytää ammattilaisilta apua lähisuhdeväkivaltaan madaltuu.

Lapset, nuoret ja perheet saavat lähisuhdeväkivaltakokemuksiin oikein kohdentuvaa tukea, kuntoutusta ja hoitoa.

PERUSTEET ILMIÖN TÄRKEYDELLE

- Kouluterveyskyselyn tuloksissa sekä henkisen että fyysisen väkivallan kokemukset ovat pääsääntöisesti yleisempiä Helsingissä kuin muualla Suomessa: Huolta pitävien aikuisten henkistä väkivaltaa n. 18 % alakouluikäiset, n. 30 % yläkoululaiset ja toinen aste ja fyysistä väkivaltaa ka 10 %
- Vain n. 30 % ja 25 % on kertonut luotettavalle aikuiselle kokemuksistaan (Helsingin kaupungin Tilastoja 2019:13).
- Tilastot ovat ”jäävuoren huippu”: Ilmi tulleiden väkivallan tekojen tai kokemusten arvioidaan olevan huomattavan pieni osuus suhteessa tapahtuneeseen tai koettuun väkivaltaan (THL Raportti 12/2019 Niklander ym., 14).
- SOTE-ammattilaisten kyky kysyä lähisuhdeväkivallasta ja tunnistaa lähisuhdeväkivalta ilmiönä vaatii kehittämistä:peruskoulutus turvaa osaamista heikosti, tästä syystä osaamisessa arvioidaan olevan vakavia puutteita ja suurta vaihtelua (emt., 16).
  - THL työpaperi 28/2018 October (toim.), 20: NEVA-pilottitutkimuksen mukaan neuvolassa arvioitiin hyvin harvoin perheen tarvitsevan tukea väkivaltaan liittyen. Tutkimuksen johtopäätös oli, että perheissä on väkivallan kokemuksia, jotka eivät tule esiin neuvolakäynnillä.
- Lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset (ACE) kuten väkivalta, ennustavat hoitamattomina kohonnutta riskiä mm. useisiin fyysisiin ja psyykkisiin sairauksiin, rikolliseen elämäntapaan, syrjäytymiseen.
  - ACE-kokemusten tunnistamiseen on EBP materiaalia (ACE-kysely, tulossa suomennettavaksi tutkimushankkeessa)

Palveluketjuvalmistelun painopisteet:

1. **Kriittiset palveluaukot ja yhteistyön pullonkaulat: toimenpide-ehdotukset, miten poistetaan**
2. **Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja puheeksi ottamisen osaaminen ja työvälineet (seulat, mittarit), systemaattisuus ja kattavuus eri palveluissa**
3. **Lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden tuen ja hoidon saatavuus, näyttöön perustuva osaaminen**
4. **Jatkovalmistelu: Etenemisen vaiheistus, osaamisen kehittäminen, tavoitteet ja seurantamittarit**

Helsinki

1. Ajantasais-tetaan lastensuojelun sosiaalityön osaamisen tukea

2. Tilannearvio-työkalut ja asiakas-suunnitelma hyödynnetään asiakastyön ja tiedon tuottamisen tukena

3. Kehitetään lastensuojelua yhtenäisenä palveluna ja lisätään räätälöintiä

4. Vahvistetaan lähisuhde-väkivallan tunnistamista ja lähisuhde-väkivallan kokeneiden tukea ja hoitoa

5. Vahvistetaan lasten ja vanhempien päihteiden käytön tunnistamista, tukea ja hoitoa

6. Vahvistetaan maahan-muuttaja-perheiden tukea

7. Parannetaan lasten ja nuorten mielenterveys-palveluja

8. Lisätään vaikuttamista lain-säädäntöön

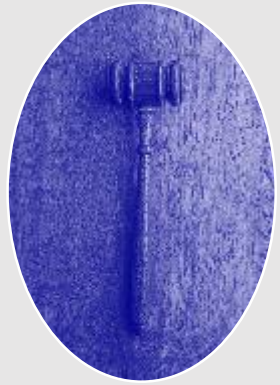

Tietoon perustuvat toimenpiteet erityis- ja vaativan tason sijoitusten tarpeen kasvun pysäyttämiseksi

Lisätietoja:

Marjo Alatalo, projektipäällikkö, erikoissosiaalityöntekijä YTL
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Perhe- ja sosiaalipalvelut, lastensuojelu
marjo.alatalo@hel.fi

Helsinki